

Vizsga magyar nyelv és irodalom tantárgyból

Az **osztályozó és a különbözeti vizsga** egy 60 perces szövegalkotási és/vagy szövegértési feladatból (**írásbeli rész**), valamint egy irodalom- és egy nyelvtantétel összesen kb. 10-15 perces kifejtéséből (**szóbeli rész**) áll. A tételsort minden esetben az alább részletezett követelményrendszer alapján állítjuk össze.

9. ÉVFOLYAM

Magyar nyelv

Tananyag
A tömegkommunikáció A kommunikáció, a kommunikációs folyamat tényezői és funkciói. A tömegkommunikáció. Média, médiumok, tömegtájékoztatás. A tájékoztató és véleményközlő médiaműfajok.
A nyelvtani szintek grammatikája Hangtani ismeretek: hangállományunk, hangtörvények. Alaktan: szóelemek, szótó, képző, jel, rag – kapcsolódásuk és változataik. Szófajtan: a szófaj fogalma és a szófaji rendszer. Mondattan: a mondatok osztályozása (modalitás, szerkezet) a szintagmák, mondatrészek, egyszerű és összetett mondat.
A szöveg szerkezete, szintaktikai szintje, jelentése A szöveg és a mondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe. A mondat szórendjének összefüggése a szövegbe ágyazottsággal, aktuális tagolása. A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai eszközök szerepe a szöveg jelentésében.
Helyesírás A magyar helyesírás alapelvei A szöveg központosása.

Követelmények

- Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás.
- A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat. A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő fogalmazás.
- A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeikről és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás, kritikus magatartás befogadásukban.
- Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján.
- A szöveg szerkezetének, témahálózatának fölismerése.
- A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében.
- Szabatos, világos fogalmazás: a kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegfelépítés
- A nyelvi szintek (hang, szó, mondat) szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi megnevezése, rendszerezése.
- A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség.
- Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról. Könyvtárhasználati tájékozottság.

Irodalom

Tananyag	Fogalmak
<p>Művészetről, irodalomról Művészet és irodalom. Művész – műalkotás – befogadó. Művészi érték, művészi hatás. Az irodalmi műnemek és műfajok.</p>	<p><i>Fogalmak:</i> műalkotás, befogadó, értelmezés, tömegkultúra, képzettársítás fikció, katarzis, műnemek, műfajok.</p>
<p>Mítosz és irodalom Mítosz, mitológia. Teremtésmítoszok. Az antik mitológia. A Biblia. A mítoszok továbbélése a későbbi korok irodalmában, művészetében</p>	<p><i>Fogalmak:</i> mítosz, testamentum, próféta, példázat, zsoltár, gondolatritmus, evangélium, passió.</p>
<p>Az antikvitás irodalma A görög kultúra. A homéroszi eposzok. Az időmértékes verselés. A görög líra. A görög dráma és színjátás. Szophoklész egy drámája. A római költészet. Catullus, Vergilius, Horatius.</p>	<p><i>Fogalmak:</i> antikvitás, eposz, eposzi kellékek, epizód, időmértékes verselés, verslábak, hexameter, pentameter, disztichon, tragikum, dialógus, kardal, szituáció, ekloga.</p>
<p>A középkor irodalma A középkori világkép. Az ókeresztény irodalom. Himnuszok, legendák. A lovagi irodalom. Vágánsköltészet. Dante. Villon.</p>	<p><i>Fogalmak:</i> himnusz, legenda, trubadúrlíra, rím, ballada.</p>
<p>Az európai és a magyar reneszánsz irodalom Reneszánsz és humanizmus. Petrarca, Boccaccio. Janus Pannonius költői portréja. Irodalmi életünk a 16. században (reneszánsz és reformáció). Balassi Bálint (szerelmi líra, istenes versek, vitézi énekek). Az ütemhangsúlyos verselés. Az angol reneszánsz dráma és színjátás. Shakespeare drámái – egy mű feldolgozása.</p>	<p><i>Fogalmak:</i> reneszánsz, humanizmus, szonett, novella, reformáció, ütemhangsúlyos verselés, Balassi-strófa, hármas egység.</p>
<p>A barokk korszak irodalma A barokk stílus. Pázmány Péter. Zrínyi Miklós és a barokk eposz. A kuruc kor költészete. Mikes Kelemen.</p>	<p><i>Fogalmak:</i> barokk, körmondat, athleta Christi, fiktív levél.</p>

Követelmények

- Epikai, drámai, lírai műfajok felismerése, jellemzése.
- Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete.
- Az antikvitás, középkor, reneszánsz és barokk jellemzőinek és egy-két kiemelkedő képviselőjének bemutatása.
- Drámai művekben az idő-, tér- és cselekményszerkezet bemutatása, a drámai szituáció értelmezése.
- Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet földézése az alkotók életrajzából.
- Balassi Bálint költői portréja (az életmű jellemzői, témák, kompozíció, verselés).
- Memoriterek: legalább három vers (pl. Janus Pannonius, Balassi Bálint).

10. ÉVFOLYAM

Magyar nyelv

Tananyag
A nyelvváltozatok A mai magyar nyelvváltozatok – nemzeti nyelv, nyelvi norma, irodalmi nyelv, köznyelv. A nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: szociolektusok – csoportnyelv, szaknyelv, rétegnyelv, az argó és a szleng; nyelvjárások. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái.
Szövegtípusok A szöveg hatóköre: magán- és nyilvános nyelvhasználat. Élőbeszéd és írott szöveg. A dialogikus és monologikus forma. A közlésfajták: leíró, elbeszélő, elemző-meggyőző. Szövegtípusok: értekezés, tanulmány pályázat. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban.
Retorikai ismeretek Retorika és kommunikáció. A nyilvános megszólalás szövegtípusai – szónoklat, alkalmi beszéd. A szónok tulajdonságai, feladatai. Meggyőző szövegműfajok. Az érvelő szöveg felépítése. Az érvek fajtái, elrendezése, az érvelés módszerei. A cáfolat. A beszéd előkészítésének, elrendezésének, kidolgozásának lépései. A beszéd megszólaltatása – zenei eszközök, nem nyelvi jelek.

Követelmények

- A szöveg megértését biztosító néma olvasás, szöveghű felolvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás.
- A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása.
- A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete.
- Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolóknak, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában.
- Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértékezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan.
- Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban.
- Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése.

Irodalom

Tananyag	Fogalmak
Az európai felvilágosodás irodalma A felvilágosodás. Klasszicizmus és szentimentalizmus. A francia klasszicista dráma, Moliere. Az angol próza – Defoe, Swift. A francia felvilágosodás – Voltaire, Rousseau. A német felvilágosodás – Goethe, Schiller.	<i>Fogalmak:</i> felvilágosodás, klasszicizmus, szentimentalizmus, helyzet- és jellemkomikum, enciklopédia, kaland-, utazó-, tézis-, levélregény, drámai költemény.
A felvilágosodás korának magyar	<i>Fogalmak:</i> rokokó, komikus eposz, szimultán

Tananyag	Fogalmak
<p>irodalma Felvilágosodás Magyarországon. Bessenyei György kulturális programja. Kazinczy Ferenc. Csokonai Vitéz Mihály alkotói portréja (filozófiai lírája, költészete a rokokó és a szentimentalizmus jegyében). Berzsenyi Dániel alkotói portréja (ódák, elégiák, episztolák).</p>	<p>verselés, idő- és értékszembesítő verstípus, létösszegző vers, retorizáltság.</p>
<p>Katona József A magyar színjátszás kezdetei. Katona József. Bánk bán – műelemzés és értelmezés.</p>	
<p>Romantika az európai irodalomban A romantika. A német romantika – Hoffmann, Heine. Az angol romantika – Byron, Shelley, Keats. A francia romantika – Victor Hugo. Az orosz romantika – Puskin.</p>	<p><i>Fogalmak:</i> romantika, műfajkeveredés, románc, verses regény, pátosz, byronizmus.</p>
<p>A reformkorszak és a magyar romantika irodalma A reformkor irodalmi élete. Kölcsey Ferenc alkotói portréja (lírája, értekező prózája). Vörösmarty Mihály alkotói portréja (Csongor és Tünde, Szózat, gondolati költemények, költészete Világos után).</p>	<p><i>Fogalmak:</i> recenzió, oximoron, rapszódia.</p>
<p>Petőfi Sándor Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, műfajok és témák költészetében – népies helyzetdalok, családi líra, tájköltészet, hitvesi költészet, forradalmi látomásköltészet, elbeszélő művei.</p>	<p>A helység kalapácsa, Az apostol, lírájából témánként 1-2 vers. <i>Fogalmak:</i> népiesség, helyzetdal, stílusparódia, vátesz, látomásvers.</p>

Követelmények

- A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása.
- A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyyszerű ismertetése.
- A megbeszélte művek értelmezésének világos összefoglalása.
- Csokonai, Berzsenyi, Kölcsey és Vörösmarty költői portréja.
- Petőfi Sándor életművének ismerete.
- Memoriterek: 3-4 vers (Himnusz, Szózat)

11. ÉVFOLYAM

Magyar nyelv

Tananyag
Jelentéstan A nyelvi jel jelentése. A szavak jelentésének szerkezete – jelentésmező, denotatív és konnotatív jelentés. Motivált és motiválatlan szavak. Hangalak és jelentés viszonya – egyjelentésű szó, azonosalakúság, többértelműség, rokon értelműség, hasonló alakúság.
Nyelv és stílus A stílus fogalma, jelentősége. Stíluselem, stílushatás. Állandó és alkalmi stílusérték. Stílusminősítés, stílusárnyalat. Expresszivitás, az erősítés eszközei. Stílusosság – stílustalanság.
A stílusrétegek A stílusréteg fogalma. A társalgási stílus. A hivatalos stílus – közéleti írásbeliség és szóbeliség. A szónoki, előadói stílus. A publicisztikai stílus. A tudományos és a szakmai stílus.
A szépirodalmi stílus A művészi nyelvhasználat. A képszerűség stílus eszközei, a szóképek: metafora, hasonlat, metonímia. Allegória, szimbólum, az összetett költői kép. A nyelvi elrendezés a művészi nyelvhasználatban, az alakzatok: ismétlés, kihagyás, felcserélés. Hangszimbolika, hangalakzatok: alliteráció, rím, áthajlás. Egyéb stílus eszközök a szóhasználatban, a mondat- és szövegalkotásban: evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás, tipográfia.

Követelmények

- Szavak jelentésszerkezetének feltárása.
- Hangalak és jelentés viszonyának megállapítása.
- Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.
- Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása.
- A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek felismerése, megnevezése, alkalmazása.
- Új szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése.
- A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben.
- A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, stílusréteg kiválasztása.
- A képszerűség stílus eszközeinek felismerése.
- A szövegrendezés stílushatásának ismerete.
- Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete.

Irodalom

Tananyag	Művek, fogalmak
Arany János Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében – epikus művei, lírája, balladái.	Toldi estéje, 5-6 vers (Letészem a lantot, Visszatekintés, A lejtőn, Az örök zsidó, Epilogus, Mindvégig), legalább egy ballada (Ágnes asszony, Szondi két apródja, Tengeri-hántás. <i>Fogalmak:</i> ballada, többszólamúság.

Tananyag	Művek, fogalmak
Irodalmunk a 19. század második felében Jókai Mór írói stílusa, egy regénye. Mikszáth Kálmán – novellái, a dzsentritéma egy regény alapján. Vajda János költészete.	Jókai egy regénye (pl. Az arany ember) Mikszáth egy regénye (pl. Beszterce ostroma), 2-3 novellája, Vajda 2-3 verse. <i>Fogalmak:</i> irányregény, anekdota, karcolat, hangulatlíra.
Madách Imre Az ember tragédiája - műelemzés.	<i>Fogalmak:</i> verses dráma, drámai költemény
A realizmus irodalma A realizmus. A realista regény. Stendhal, Balzac, Gogol, Tolsztoj, Dosztojevszkij egy-egy műve vagy műrészlete. Csehov, Ibsen drámái.	<i>Fogalmak:</i> realizmus, karier-regény, regényciklus, groteszk, eszmeregény analitikus regény, drámaiatlan dráma, analitikus dráma, naturalizmus.
A líra átalakulása a 19. század második felében A szimbolizmus és impresszionizmus. Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Rilke költészete.	<i>Fogalmak:</i> szimbolizmus, impresszionizmus, szecesszió, szimbólum, szinesztézia.
Ady Endre Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	<i>Fogalmak:</i> versciklus, kevert ritmusú vers, szerepvers, paradoxon.
Móricz Zsigmond Parasztábrázolás novelláiban, a dzsentritéma regényeiben.	Egy regény (pl. Úri muri v. Rokonok), két novella (Tragédia, Barbárok).
Portrék a Nyugat első nemzedékéből Juhász Gyula, Tóth Árpád, Karinthy Frigyes	<i>Fogalmak:</i> paródia.
Babits Mihály Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Jónás könyve; témánként 2-3 vers (Esti kérdés, Húsvét előtt, Balázsolás, Jónás imája). <i>Fogalmak:</i> archaizálás.
Kosztolányi Dezső Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Édes Anna; 2-3 novella, néhány vers a témákhoz (A szegény kisgyermek panaszai; Boldog, szomorú dal; Számadás; Hajnali részegség, Halotti beszéd, Marcus Aurelius). <i>Fogalmak:</i> szereplíra, versfüzér.

Év végi követelmények

- A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak ismerete (alkotók – művek).
- Nagypikái és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása.
- Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.
- Jellemző hőstípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése.
- Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban.
- Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról.
- Arany János, Ady Endre, Babits Mihály és Kosztolányi Dezső életművének ismerete.
- Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond írói portréjának bemutatása.
- Memoriter: legalább három vers a tanultakból; 15-20 soros epikai v. drámarészlet (pl. Madách: Az ember tragédiája).

12. ÉVFOLYAM

Magyar nyelv

Tananyag
Általános nyelvi ismeretek Nyelv és gondolkodás. Nyelv és megismerés. Nyelv és kultúra. A nyelvek eredete, nyelvcsaládok. A nyelvtípusok. A magyar nyelv helye. Az írás története
A magyar nyelv története Diakrónia és szinkrónia. A magyar nyelv eredete, rokonsága, a nyelvrokonság bizonyítékai. Nyelvtörténeti korszakaink. Nyelvemlékeink mint a nyelvtörténet forrásai. Változások a hangállományban, szókészletben, nyelvtani rendszerben. A jelentésváltozások. A nyelvújítás.
Nyelv és társadalom A nyelvművelésről. Fejlődési irányok, változások a mai magyar nyelvben. Nyelvi divatjelenségek. A határon túli magyar nyelvhasználat.

Követelmények

- Nagyobb nyelvcsaládok, főbb nyelvtípusok ismerete.
- A nyelv diakrón és szinkrón változásainak jellemzése példákkal.
- Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, történetének főbb szakaszairól.
- Nyelvemlékeink – a tihanyi apátság alapítólevele; Halotti beszéd; Ómagyar Mária-siralom – főbb jellemzőinek ismerete.
- A nyelvújítás mibenlétének, jelentőségének bemutatása.
- A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő szóbeli előadás, ismertetés, valamint értekezés, esszé írása.

Irodalom

Tananyag	Művek, fogalmak
Az avantgárd Az avantgárd mozgalom. Főbb irányzatai. Avantgárd Magyarországon.	<i>Fogalmak:</i> avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, dada, képvers.
A 20. század első felének világirodalma Néhány alkotó művein keresztül keresztmetszetet adni a korszak lírájáról, epikájáról, drámájáról. Thomas Mann, Franz Kafka, Mihail Bulgakov, Ernest Hemingway, Albert Camus, Bertolt Brecht, Garcia Lorca.	Néhány mű, ill. részlet pl. Kafka egy novellája, Thomas Mann: Tonio Kröger v. Mario és a varázsló; Bulgakov: Mester és Margarita; Brecht egy színműve. <i>Fogalmak:</i> családregegy, nevelődési regény, esszéregény, abszurd, parabola, objektív idő, szubjektív idő, polifónia, egzisztencializmus, epikus dráma, epikus színház.
József Attila Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Tematikus válogatásban 10-12 vers, köztük: Tiszta szívvel, Külvárosi éj, Téli éjszaka, Elégia, Óda, Reménytelenül, A Dunánál, Karóval jöttél, Tudod, hogy nincs bocsánat. <i>Fogalmak:</i> síkváltás, komplex kép, archetípus, önmegszólító vers.

Tananyag	Művek, fogalmak
<p>A két világháború közötti magyar irodalom Művelődés és szellemi élet. Szabó Lőrinc lírája. Illyés Gyula költészete, prózája. Márai Sándor szépprózája, Radnóti Miklós lírája.</p>	<p>Szabó Lőrinc 2-3 verse; Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról; Bartók; Koszorú; Puszták népe (részlet); Márai egy műve vagy műrészlete, pl. Egy polgár vallomásai; Radnóti Miklós 5-6 verse. <i>Fogalmak:</i> szociográfia, népi-urbánus vita, szonettciklus, ekloga, idill, bukolika.</p>
<p>A 20. század második felének magyar irodalma Néhány alkotó művein keresztül keresztmetszetet adni a korszak lírájáról, epikájáról. Weöres Sándor, Pilinszky János, Nagy László lírájáról; Déry Tibor, Örkény István, Ottlik Géza szépprózája. Kitekintés a határon túli magyar irodalomra – Sütő András, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos. A kortárs magyar irodalomból – pl. Baka István, Kertész Imre, Esterházy Péter, Nádas Péter.</p>	<p>2-3 vers a választott 2-3 költőtől; Déry: Szerelem; Örkény: Tóték; egypercesek; Ottlik: Iskola a határon vagy Kertész Imre: Sorstalanság.</p>
<p>A 20. század második felének világirodalma Néhány alkotó egy-egy művén keresztül keresztmetszetet adni a korszak epikájáról, drámájáról. Pl.: Garcia Marquez, Golding, Orwell, Szolzsenyicin, Hrabal, Kundera; Beckett, Dürrenmatt, Arthur Miller.</p>	<p>Legalább egy regény vagy dráma <i>Fogalmak:</i> abszurd dráma, mítosz, utópia, posztmodern.</p>

Követelmények

- Az avantgárd irányzatok néhány jellemző jegyének ismerete.
- József Attila életművének ismerete.
- Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Pilinszky János költői portréjának bemutatása.
- Világlátás és kifejezésmód Illyés Gyula, Örkény István művészetében.
- Ismeretek a kortárs magyar irodalomról.
- A 20. századi világirodalom tematikai, formabeli változatosságának bemutatása néhány szerzőn keresztül.
- Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása.
- Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról.
- Memoriter: legalább három vers a tanultakból

A vizsga értékelése

Az írásbeli és szóbeli rész azonos súllyal esik latba az értékelés során.

Az **írásbeli** szövegalkotási feladattal egy tartalmi és egy nyelvi osztályzatot szerez a vizsgázó (öt fokú skálán). Az osztályozás szempontjai megegyeznek a tanév közben íratott nagyesszék értékelési szempontjaival.

Tartalom: témataartás, a műfajnak való megfelelés, a kifejtés mélységének foka, irodalmi tájékozottság, szakkifejezések alkalmazásának készsége, önálló véleményalkotásra való képesség.

Nyelv: helyesírás, tagolás, szerkezet, lineáris és globális kohézió, terjedelem tartása, nyelvhelyesség, a szókincs adekvát és árnyalt volta, rendezett íráskép.

A **szóbeli** vizsgán külön osztályzat jár az irodalom és a nyelvtan tételre. Az osztályozás szempontjai megegyeznek a hagyományos szóbeli feleletek értékelési szempontjaival.

Vizsgajegyek: Az írásbeli nyelvi osztályzat és a szóbeli nyelvtantételre kapott jegy átlagából kerekítéssel képezzük a magyar nyelv érdemjegyét, illetve az írásbeli tartalmi osztályzat és a szóbeli irodalomtételre kapott jegy átlagából – ugyancsak kerekítéssel – a magyar irodalomét.